

intencionalnoj konvencionalnosti i simulaciji savremenosti, nego istinskom sačestovanju.

Ivkov (koristićemo se njegovim stihovima) *bunca, ispoveda, sapće svoje snemoćalo pipkanje, poneke retke umivajući, poneke musajući spirajući*; usudi se da ponešto zucne, pa se ugrize za jezik.

Njegove pesme (gle poetičkog osmosvešćenja): *ljudaju se / tihu u sebi / tužno nemušto / čoravo glede / rodene mu / najrodenije mu mu mu mu / nenapisane pesme*.

Treba li dodati još nešto toj knjižici od 130 stranica? Oduzeti joj se može (a da ništa ne izgubi) dobra polovina.

Najneubedljiviji i najsmušeniji od sve trojice je Slobodan Bilkić. Doslednost u simetričnom (grozdastom) nizanju stihova bez ikavog smisla, prosto je zadivljujuća. Kod njega, ne samo da ne dolazi do iskliznuka značenja, nego se ista i ne uspostavljuju. Teško da može biti reči o ironiji, o namereno nehomogenim rezultatima, pre se, u ovom slučaju, radi o smetenosti. Svi Bilkićevi pokušaji inverzije iz metaforične u metonimičnu poziciju (način na koji se upostavlja ironijski pomak) neuspeli su.

Pogledajmo samo naslove njegovih pesama: volovsko oko u novinskom oglasu, nekoliko sramota u tetrapaku od sirove kože, medvedi lete na jug, jutro u slijepom crijevu, oprani pejzaži na redovitoj izložbi ljepote i ostali, koji, uglavnom, nemaju nikakve veze sa stihovima koje imenuju.

Mislim da ne treba komentar ni sledećim stihovima, sjajno rimovanim: *češanje noći u samoći; možda će čelava sreća tada biti pametna i veća; u nama će trulo voće ako nam se hoće; i besramno moje iz mene života dah, da napokon budem krah . . .*

Takva pronicljivost, invencija i duhovitost (uz erotsku vrcavost koja izbjiga iz *ljubavnih pesama*) rasprostire se na stotinu stranica Bilkićevog SRKANJA (molum slovosлагаča i korektora da paze i ne zamene prvo slovo ovog naslova, zbog mogućih banalnih asocijacija).

Knjiga Dušana Radaka je skraćeno, nažalost, osakačeno izdanje antipoeme STADIJUM KAŠIKE. Osim delova iz poeme, u knjizi se nalaze i tri pesme: *Najviše volim vodu, De Euridika i Topce kret.* I ova knjiga je epitom dugogodišnje i iscrpljujuće jezičke igre, način na koji Radak razumeva kako tradiciju tako i sredinu u kojoj živi, pokušavajući ne da ih imiti, već da ih parodira:

čim im se učinilo
da nisam žensko
dali su mi ime
d
očev otac zvao se
herbert — cezar
majčin
isak — polonije
a ja lepo
d
pa to nema nigde
ulažem protest kume
uzviknuo je jedan svetski rodak,
no
nije
bilo
spasa
d
zbunjeno je rekla majka
d
ponovio je otac
tako je moja sudbina zapečaćena

a da me o njoj
niko nije pitao
ja sam naime želeo
da se zovem
napravio
euridika
(iz pesme *De Euridika*)

Radaku je ovo treća knjiga koja je, kao i prethodne dve (ŠLJUNAK, 1979. I SAMSA, 1984) sva zaokupljena malim dogadajima vezanim za pesnikov senzibilitet. Neznatne promene, formalne a ne suštinske, samo potvrđuju opredeljenje za jednom iznadenu pesničku sredstva i postupke. Ona su mu se nametnula kao eksplicitni kvalitet i zato ih se Radak ni na trenutak ne odriče.

Ne pristajanje na neku novu, nepoznatu igru, u strahu da ne izmakne dosadanji (poznati) oslonac, podjednako je riskantno jer postojeća može lako da prede u dosadu, da postane nezanimljiva.

Preterana su ta ponavljanja (u najmanju ruku monotona) dok ne dode do očekivanog obrtu, tako da i efekti koji se na taj način želete postići ublaženi a ponekad i nedovoljan alibi za tako duge (sastavljene od stereotipa) nizova.

*

Na kraju ovih aporija, umesto rezimea, evo jedne vrlo prigodne rečenice Radomana Kordića: »*Iskušenja koja banalnost nameće i odviše su bila velika da bi mogla biti prevladana*«.

mladi pjesnici-hiperprodukcija ili zlatno doba?

saša radonjić

U proteklih pet, šest godina, na vojvodanskoj književnoj sceni, pojavilo se tridesetak novih pjesnika, mahom rođenih nakon 1960. god. Po mnogima, upravo ovaj period je, kao ni jedan dosada, bio označen izuzetnim koeficijetom »otvorenosti«, kako časopisa tako izdavačkih kuća. I doista, vjerovatno je to bilo, i jeste vrijeme iziskivanja relativno malog napora od autora koji svoje prve tekstove želi staviti pred sud javnosti. No, postavlja se pitanje, da li je povećan broj promovisanih pjesničkih imena u ovom periodu nastao kao objektivna posljedica povećanog interesovanja za »poetsko slovo« uopšte, i shodno tome boljoj artikulaciji prvih pjesničkih glasova, ili je pak riječ o hiperprodukciji kao posljedici sticanja okolnosti druge vrste? Nije potrebno mnogo promišljanja da bi se uvidjela tačnost ovog potonjeg. Pokušajmo rekonstruisati praznike ovakve situacije.

Od avangarde 70-ih godina do danas, izuzetno dinamično, smjenjivale su se poetike različitih fizičnosti. Sve su bile kratkog datha i nijedna nije dočakala svoje »prirodno« utihnuće. Ono što ih je izbacilo na površinu — imperativ inovacije — prisiliće ih da svoje pozicije prije vremena i okončanja evolutivnog procesa ustupi dolazećim. Naravno da se rezultati naloglih mutacija poetičkih obrazaca, nisu mogli uvijek i pravovremeno uklopiti u uspostavljene podeoke aksioških sita autore jednog poetičkog fona, kad... preko noći, sve je već u obzoru istrošenog, pročitanog.

I to vrijeme izgubljen korak bitno je uslovio sve kasnije aritmične kretnje. Od 1982. godine sve jasnije se nazire doba u kome je »dozvoljeno svel.« Što samo po sebi ne mora imati negativne konotacije, no u našim prilikama odsustvo dominantne poetičke intonacije, (orientirana) i uspostavljanje nemoguće odredivog konglomerata će za logičnu posledicu imati otežanu percepciju.

U takvoj situaciji kritika sa jedne strane, (iz sasvim smislenih pobuda) insistira na hermeneutičkim premisama bez eksplicitnog vrijednosnog suda. Sa

druge pak strane, insistirajući i dalje upravo na vrednovanju ona je pohabala attribute tipa: značajan, talentovan, izuzetan, samosvojan i njihove antipode, do one mjere kad oni potpuno gube težinu. Između ova dva ekstrema stvoreno je tlo iz koga svaka poetska klica može da nikne i (uz uporište iz dalje ili bliže prošlosti) nade teorijsko utemeljenje. Tako se banalnosti prve vrste katkad odjevaju u ruho stražilovske linije poezije, stupnid i nadasne dosadni poluprojekti predstavljaju njegovanje tradicije konceptuale, svaka jezička vratolomija je eksperiment vrijedan pažnje, krajnje sumnjuive arhitektonike stihova su rješenja u službi semantizacije konstrukcije, a ako autor nije vičan gore navedenom lako će se naći u vodama epigonskog konkretizma. (naravno ne u svim slučajevima). Sticanju poetičkog legitimeta, lakše no ikad, bitan doprinos daju površne i netačne interpretacije inače rastezljivog termina postmodernizam.

To bi bile tek nekolike naznake hao-sa koji se »teorijski utemeljuje« u okvirima »mlade« vojvodanske poezije, pisane srpsko-hrvatskom jeziku.

Shodno skiciranoj situaciji, može se lako zaključiti da urednici i uredništva sa mnogo više opreza i nesigurnosti isčitavaju rukopise novih pjesnika, i sa mnogo manje otpora ih puštaju u štampu. Pred njihovim redakcijskim stolovima su nerjetko autori koji jednom nogom gaze rubovima romantizma, drugom po neosimboličkom glibu, negdje u dubini svog poetskog bića su klasicisti a beru plodove sa nadrealističkog drveta, vjerujući u bitnike kao u bogove. »Ko se tu još može snaći. Možda će ovaj ili onaj već sutra biti rodonačelnik nekog novog-starog izma ili bar pravi postmodernista. »A, nedostatak postojanjih kriterijuma prvo dovodi do uspavljanja mehanizma autocenzure a kasnije, kod nekih autora do skribomanstva. I tako, mladi pjesnici danas, više no ikada »liče na skakovce — sve ih je više i neuništivi su.« I upravo zbog toga, usudujem se reći da su ove zamlade pisce tobož najbolje godine, ne samo najgore nego i pogubne. Odredivanju njihovih vrijednosnih i poetičkih kordinata se prilazi rijetko i sa minimumom odgovornos-

ti. Mogućnost da se pisac od istinskog stvaralačkog identiteta, uslijed neraspoznavanja, utopi u svom mediokritetskom okružju veća je ne ikada. Horizonti očekivanja se ne konstituišu kroz prizme individuala već preko skupine ili generacijskog koda po ustaljenom mehanizmu a bez svijesti da takav mehanizam u ovim prilikama ne može funkcionišati. Valja još spomenuti da se prije desetak godina bez većih problema mogla pratiti produkcija i prvih i drugih pjesničkih knjiga. Danas je to gotovo nemoguće kad je riječ samo o prvima knjigama, a da ne spominjem praćenje tekstova u časopisima. A posljedica svega je potpuno isčeščavanje tradicije njegovanja mlađih pisaca od strane izdavača, i što je još važnije, od strane *mass-medija*. Sintagme tipa — mlađ, talentovan pisac, izvan doista sasvim lokalnih okružja, ništa ne znače. Ukoliko pjesnički prvenac ima 30 — 50 takozvanih osvještene

nih čitalaca, (a rijetko ih i toliko ima) sveska se smatra zapaženom. Nedostatak pravog angažmana pri distribuciji knjige, promovisanju i reklami uopšte objašnjava se »onom starom« — ima za njih vremena; prave vrijednosti će kad tad isplivati. Dakle, ostavite nekoga usred oceanama sa obrazloženjem: »Ako je dobar plivač spasiće se«. Naravno, poredenje je neprimjereno pošto prostor u kome se danas obavlja spisateljska djelatnost mnogo više liči na močvaru, nego na more. Dakle, prostor u kome vibracije svakog dešavanja ne probijaju sasvim uzane okvire. A ukoliko se prvimi i drugim pjesničkim knjigama, ne vrati izgubljeni dignitet, a odrednjima tipa — »mlad«, »talentovan« jedan oblik atraktivnosti, za pobornike poetskog opreštenja u sveukupnom kulturno-ruškom miljeu, biće dugoročno rezervisane pozicije kreativnih autsajdera. Ukoliko to oni već sada nisu!

zbir književnih kadrova

Goran Simić: CUT-pregled mlade književnosti BiH,
Dom omladine i pionira »Mladost«, Kikinda, 1987.

Selim Arnaut

U jednoj od svojih pjesama Stevan Tontić je zapisao i sljedeći stih: »Ništa na svijetu starije nije od mlađih« pjesnika. I taj, sasvim tontičevski stihovni paradoks, uvriježio mi se u misli dok razmišljam o »nevidljivom korijenu književnog termina — odrednice — »mlada književnost«, »mlada poezija«, »... »proza« etc. No, taj je termin, kao i oni drugi, izborio svoj legitimitet i sad — šta je tu je.

Nedavno se u izdanju Doma omladine i pionira »Mladost« iz Kikinde pojavila jedna takva knjiga koja pokušava pregledno i problematski, značenjski i faktografski osvijetliti onaj segment jedne književnosti koji se naziva »mlada književnost«. Radi se o Pregledu mlade književnosti BiH priredivača Gorana Simića.

I poslije prvog, čak letimičnog čitanja, čitocu se jednostavno otvara mogućnost da antcipira ono to mu tek predstoji da argumentuje. Naime, naslovljen filmskim terminom »Cut« (rez, presjek) Pregled mlade književnosti BiH priredivača Gorana Simića, djeluje kao nezavrsen, nevištež zbir književnih kadrova (kojima ni Ejzenštajnova montaža ne bi uspjela podariti auru cjelevitosti i utemeljenja).

No podimo redom, shodno onom što je za-stupljeno od mlađe bosanskohercegovačke književnosti, ne žmureći nad provalijama propuštenog.

Drama, kao rodovni i stvaralački prisutan konstituens mlađe bosanskohercegovačke, kao i svake druge, književnosti, jednostavno je izostavljenja. Priredivač se tako usredosredio na omogućivanje »uvida« u mlađoj bh poeziju; prozu i književnu kritiku-esejistiku.

Predstavljajući mlađe pjesnike nekolikim kritičkim recidima za svakog pjesnika ponosa, priredivač je izdvojio — odabro ukuopno šesnaest pjesnika koji zavrijedu da se o njima nešto kaže i, da sopstvenim pjesmama sami nešto kažu. No mogućnost ovog potonjeg nisu dobili svi zastupljeni pjesnici! I, da bude veća ironija, radi se upravo o onim pjesnicima, čije pjesništvo, makar i kroz dvije ili tri pjesme ima ponajviše toga da nam saopšti. To su pjesnici: *Slobodan Blagojević, Đordjo Sladoje i Hamdija Demirović*. Pjesnici koji zajedno sa *Milemom Stojićem i Rankom Čolakovićem* otvaraju istinski poetski facet mlađe bh poezije uveliko već zakoračivši u sopstvenu pjesničku

zrelost. Međutim, njihove pjesme jednostavno (o, naivna jednostavnost!) nisu uvrštene.

Ipak, ovi su pjesnici — birokratskom provizkom — makar spomenuti. Poseban slučaj predstavljaju pjesnici kojih u ovom Pregledu nema: pjesnik *Vladimir Srebrov*, autor triju zbirki pjesama, od kojih posljednja »Prisilni izbor«, autentičnošću poetskog iskaza i lirsко-meditativnog stava, dovodi ovog pjesnika s one strane sopstvenog poetskog abecedarija, dajući mu osobito mjesto u mlađoj bh poeziji: pjesnik *Zilhad Ključanin* koji nedvojbeno, svojom prvom stihobirkom »Sehara« i knjigom pjesama »Mlađe pjesme«, predvodio onaj segment bosanskohercegovačkog pjesništva koji se običaju nazivati najmladom bh poezijom: zatim, cijela jedna — generacija unutar generacije — pjesnika: *Semezdin Mehmedinović, Modrac, Zijad Sarajlić, Kajzerov park i Milorad Pejić* »Vaza za biljku krin«; potom *Dubravko Brigić, Antonije Žalica, Ljupko Račić* *.

Radi se, dakle, o pjesnicima kojih u ovom Pregledu mlade književnosti BiH — nema ili »ima« — a bez kojih ovaj pregled nije ono što mu sopstveni logos nalaze da bude.

Druga dva dijela Pregleda mlade književnosti BiH odnose se na književnu kritiku-esejistiku odnosno prozno stvaralaštvo u Bosni i Hercegovini. Tekstove *Željka Ivankovića* o mlađoj bh kritici-esejistici i *Miroslav Toholja* o mlađoj bh prozi možemo, uistinu, smatrati relevantnim. *Ali — anahrono relevantnim* Anahrono relevantnim stoga što se radi o tekstovima pisanim 1984. godine povodom razgovora upriličenog u Mostaru na temu »O mlađoj jugoslovenskoj književnosti«. Ti su tekstovi potom objavljeni u prvom broju (odnosno trobroju) časopisa »Lica« za 1985. i za taj trenutak mlađe bosanskohercegovačke književnosti oni su objektivni, primjereni i informativni. Međutim, šta je ponukalo *Gorana Simića* kao priredivač da ove tekstove pisane 1984. uvrsti u Pregled mlađe književnosti BiH koji se pojavljuje početkom 1988? Ne vjerujem da je to poznato i samim autorima pomenutih tekstova (Ž. Ivanković i M. Toholju). Šta je, dakle, znalo uvrštanje ovih slijedih tekstova o mlađoj književnosti: priredivačavu nonšalanciju? zabejbianju? ignoranciju?

Rukovodeći se ovim tekstovima priredivač je, suzivši sopstvenu rakurs, prenebregnuo pisce i književne kritičare koji su se knjigama proze i književnom kritikom javljali i javljaju u

rasponu od '84. pa na ovamo. Tako svoje mjesto u ovom izboru nisu dobili prozaisti *Mario Parić* s knjigom »Dirluti prolazi«, *Milenko Stojčić* (kome je u ovom Pregledu trebalo biti mjesto i kao pjesniku) s »Uštapima« i prošle godine objavljenom »Knjigom od živog mesa«, *Jozo Mašić* s »Romanom o Ljiljanu« i *Darko Lukić* s knjigom priča »Gonetanje zrcala«.

Isto stanje stvari je i s književnom kritikom. Ne spominje se književna kritika *Zilhad Ključanina*, *Darka Lukića*... da spomenem samo one najpriusutnije na tom polju.

Sve u svemu, Pregled mlade književnosti BiH priredivač Gorana Simića, književnost koju treba da predstavi — skriva u lavitiv sopstvene metode priredivanja. A možda Goran Simić i nije priredivač ovog slijepog Pregleda. Možda je, u stvari **stvarni priredivač tehnički urednik** knjige Jožef Ralja. Kako u protivnom objasnitи ovolike propuste, pojmiti tolike crne rupe...

lice u ogledalu

miljana aksić

CIKLAMA

*Prag deli
svet na
kuću i
neizvesnost,
na maglu i
paru
iz kupatila,
na dve mene
koje
jedna drugoj
mašu
sa ulice
i prozora
i obe,
svaka na svom
delu praga,
neguju
krhku ciklamu,
kao neispavano
lice u
ogledalu.*

ULICA

*Napuštajući kuću
videla sam da je
ulica u kojoj živim
široka.
Da oko ponoći
njome lutaju psi
i sumnjičivi tipovi
se muvaju između
kafane i telefonske
govornice,
da na jednom prozoru
koji gori čitavu
noć,
postoji bela zavesa
na kojoj je
od belog konca
ishekvana
u krug
ruža,
a ispod prozora
se guli
zeleni malter.
Otišla sam iz kuće,
nisam znala kuda
sam krenula.
Otišla sam iz kuće
i zatekla sebe
na ulici.*